

Titulació	Tipus	Curs
Arqueologia	OB	2

Professor/a de contacte

Nom: Xavier Roda Gilabert

Correu electrònic: javier.roda@uab.cat

Idiomes dels grups

Podeu consultar aquesta informació al [final](#) del document.

Prerequisits

- Lectura de textos científics en anglès
- Cerca i ús d'informació científica i fonts bibliogràfiques

Objectius

Analitzar els processos històrics i socials que es desenvolupen a Europa i la zona del Mediterrani al llarg del paleolític superior. Es prestarà especial atenció a les transformacions socials, la subsistència i les innovacions tecnològiques del període. S'analitzaran els diversos corrents interpretatius que s'ha fet de fenòmens com l'art rupestre, les pràctiques simbòliques i funeràries. Es realitzarà un repàs als jaciments més representatius del període per tal d'assolir uns coneixements de base sobre el període tractat.

L'assignatura és concebuda com la continuació de les matèries bàsiques vistes a primer curs en les assignatures 106091 Prehistòria I: Orígens de la humanitat 106092 Prehistòria II: de les Primeres Societats Camperoles a les Estatals. Juntament amb 106860 Prehistòria d'Europa i el Mediterrani ampliar els coneixements de l'alumnat sobre les societats prehistòriques.

Objectius específics:

- Apropar a l'alumnat a la complexitat de la interpretació de les societats caçadores recol·lectores des d'una perspectiva arqueològica.
- Reflexió sobre les eines teòriques i metodològiques de l'arqueologia paleolítica.
- Generar una visió crítica de l'estat dels coneixements sobre aquests temes i de com s'han generat.

Resultats d'aprenentatge

1. CM10 (Competència) Reconèixer l'impacte econòmic, social i ambiental dels principals processos de canvi en la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani, i les situacions de conflicte, transformació i resiliència que aquests canvis van ocasionar.

2. CM11 (Competència) Analitzar la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani des d'una perspectiva inclusiva, amb habilitats per a incorporar una perspectiva de gènere als principals processos econòmics, socials i polítics.
3. KM16 (Coneixement) Analitzar les societats americanes, europees i mediterrànies prehistòriques i els seus processos de canvi, identificant les aportacions principals de l'arqueologia i comprènent les diferents propostes explicatives.
4. KM17 (Coneixement) Associar els diferents tipus de materials i estructures arqueològiques a períodes, àmbits geogràfics i processos específics de la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani i avaluar-ne la rellevància històrica i patrimonial.
5. KM18 (Coneixement) Analitzar les fonts d'informació (informes i memòries d'intervenció arqueològiques, cartes arqueològiques, informes d'anàlisi de materials arqueològics, planimetries i representacions gràfiques de jaciments i materials arqueològics, estudis monogràfics, publicacions de síntesi i articles especialitzats) en les diferents problemàtiques arqueològiques de la prehistòria americana, europea i mediterrània, les seves limitacions i el seu potencial per a resoldre qüestions d'estudi.
6. SM18 (Habilitat) Reconèixer els diferents processos socials i culturals al llarg de la prehistòria americana, europea i mediterrània, identificant les circumstàncies en què van tenir lloc, per tal de ser capaç de combinar una perspectiva global amb la identificació dels diferents contextos històrics particulars.
7. SM19 (Habilitat) Analitzar les problemàtiques principals de la prehistòria d'Amèrica, d'Europa i del Mediterrani, des del paleolític fins al final de la prehistòria recent, a partir d'informació arqueològica.
8. SM20 (Habilitat) Reconèixer la contribució i el potencial de diferents jaciments arqueològics per a l'anàlisi de problemàtiques específiques dels diversos períodes de la prehistòria d'Amèrica, Europa i del Mediterrani.

Continguts

TEMA 1 Recapitulació: El llarg camí cap al Paleolític superior.

TEMA 2 Cara a cara? L'arribada de l'HAM a Europa i la desaparició dels neandertals.

- Jaciments clau: Grotte du Renne/Arcy-sur-Cure, El Castillo, Cova Gran, Les Cottés.

TEMA 3 Tecnologies del Paleolític superior: eines, tècniques de talla, indústria en os i banya.

TEMA 4 El Paleolític superior Europeu des de la perspectiva evolutiva clàssica. Els jaciments epònims i el paradigma culturalista.

- Jaciments clau: Abri Pataud, Laugerie Haut i Laugerie Basse.

TEMA 5 Modes de vida de les comunitats caçadores recol·lectores entre el 40000 i el 10000 BP.

- Jaciments clau: Pincevent, Etioles, Kostenki i Mezhiritch.

TEMA 6 L'art paleolític: descobriment, variants estilístiques i corrents interpretatius de l'art rupestre.

- Jaciments clau: Altamira, Lascaux i Chauvet.

TEMA 7 L'art mòble: Venus i representacions femenines a la prehistòria.

- Jaciment clau: Hohlenstein Stadel, Laussel, Willendorf, Dolni Verstonice, Brassempouy.

TEMA 8: Pràctiques funeràries i món simbòlic al voltant de la mort.

- Jaciments clau: Sungir, Arene Candide, Bad Dürrenberg, Teviec.

TEMA 9 Els caçadors recol·lectors postglacials: Epipaleolític i Azilià.

- Jaciments clau: El model de Paleolític mediterrani.

TEMA 10 El mesolític: Models resilientes dels darrers caçadors recol·lectors.

- Jaciments clau: Lepenski Vir, Star Carr i el fenomen dels closquers.

Activitats formatives i Metodologia

Títol	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Tipus: Dirigides			
Classes teòriques dirigides pel professor	30	1,2	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
Seminaris / Presentacions Aprenentatge Basat en Problemes (ABP)	10	0,4	CM11, KM16, KM18, SM19, SM20
Tipus: Supervisades			
Seguiment treball individual i en grup	12	0,48	CM11, KM16, KM18
Tipus: Autònomes			
Aprenentatge i estudi autònom	50	2	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
Redacció de treballs	20	0,8	CM10, KM18, SM18

- Classes teòriques amb suport de TIC i participació del grup classe.
- Seminaries de discussió sobre models interpretatius basat en l'anàlisi de diferents productes culturals vinculats als continguts de l'assignatura.
- Realització exercicis pautats d'aprenentatge basat en la metodologia Aprenentatge basat en problemes (ABP). Entrega d'un exercici escrit individual y en altre en grup.

Nota: es reservaran 15 minuts d'una classe, dins del calendari establert pel centre/titulació, perquè els alumnes completin les enquestes d'avaluació de l'actuació del professorat i d'avaluació de l'assignatura.

Avaluació

Activitats d'avaluació continuada

Títol	Pes	Hores	ECTS	Resultats d'aprenentatge
Aprenentatge basat en problemes (Activitat en grup)	30	7,5	0,3	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
Aprenentatge basat en problemes (Activitat individual)	20	7,5	0,3	CM11, KM17, KM18, SM18, SM19
Participació a classes i seminaris	10	10	0,4	CM10, CM11, KM16, KM18, SM18, SM19,

Prova escrita	40	3	0,12	CM10, CM11, KM16, KM17, KM18, SM18, SM19, SM20
---------------	----	---	------	--

Avaluació continua

Els alumnes han de participar activament en les discussions que es plantegen a classe i als seminaris (10 %)

Els alumnes hauran de resoldre dos casos d'estudi basat en la metodologia d'aprenentatge basat en problemes (ABP) (treball individual 20% i treball en grup 30%)

Prova escrita final (40%)

Calendari d'avaluació

A l'inici de curs s'informarà a l'alumnat dels terminis de realització/lliurament dels exercicis.

Requisits per superar l'assignatura

- Presentació/realització dels exercicis d'avaluació en els terminis establerts. Assolir una puntuació mitja dels exercicis d'avaluació de 5 ó més en una escala de 10.
- Un/a estudiant es considerarà no presentat/da en el cas que no lliuri un o més dels mòduls d'avaluació en els terminis establerts.

Revisió de les qualificacions

En el moment de realització/lliurament de cada activitat avaluable, el professorat informarà (Moodle, SIA) del procediment i data de revisió de les qualificacions.

Avaluació única

Aquesta assignatura incorpora el sistema d'AVALUACIÓ ÚNICA.

Les activitats d'avaluació del sistema d'Avaluació Única són les mateixes que les del sistema d'Avaluació Continuada, amb la mateixa proporció d'avaluació.

S'aplicarà el mateix sistema de recuperació que per l'avaluació continuada.

Procediment de recuperació

La recuperació de l'avaluació única no difereixi de la recuperació de l'avaluació continuada i s'aplicarà el mateix sistema de recuperació que per l'avaluació continuada.

Es podran presentar a la recuperació les/els estudiants que hagin realitzat/presentat les activitats supervisades i autònomes en els terminis establerts i tinguin una qualificació mínima de 3,5.

Condicions per a la qualificació 'No avaluable'

L'estudiant rebrà la qualificació de "No avaluable" sempre que no hagi lliurat més del 30% de les activitats d'avaluació.

Calendari de recuperació

Les dates de recuperació estan fixades per la Facultat de Lletres. Aquestes dates estan publicades a la web de la facultat al mes de juliol del curs anterior. És responsabilitat de els/les estudiants saber la data que li correspon fer la recuperació de la seva assignatura. L'última prova de l'avaluació continuada es programarà com a mínim una setmana abans de la data de recuperació.

Plagi i ús d'eines intel·ligència artificial (IA)

Aquesta assignatura permet l'ús de tecnologies d'intel·ligència artificial (IA) exclusivament en tasques de cerca bibliogràfica o cerca d'informació i de correcció de textos o traduccions.

L'estudiant ha de (i) identificar les parts que han estat generades amb IA; (ii) especificar les eines utilitzades; i (iii) incloure una reflexió crítica sobre com aquestes han influït en el procés i el resultat final de l'activitat presentada.

Si el professorat en qualsevol moment de l'avaluació d'un treball detecta un plagi evident es qualificarà l'activitat com a "No presentat". La no transparència de l'ús de la IA es considerarà falta d'honestedat acadèmica i comporta que l'activitat s'avalui amb un 0 i no es pugui recuperar.

Bibliografia

Bibliografia de referència:

Alvárez-Fernández, E., Blanco Gonzalez, A., & Rivero, O. (2020). *Prehistoria de la península ibérica* / Esteban Alvarez-Fernandez, Antonio Blanco Gonzalez , Olivia Rivero Vila. Ediciones Universidad Salamanca. DISPONIBLE EN LINEA

Daly, R. H., & Lee, R. B. (1999). *The Cambridge encyclopedia of hunters and gatherers* / edited by Richard B. Lee and Richard Daly. Cambridge University Press. DISPONIBLE EN LINEA

Gamble, C., & Tusell, M. (1990). *El Poblamiento paleolítico de Europa* / Clive Gamble; traducción castellana de Mònica Tusell. Crítica.

Harari, Y. N. (2014). *Sapiens: de animales a dioses: breve historia de la humanidad*. Debate.

Klein, R. G. (2009). *The Human career: human biological and cultural origins* / Richard G. Klein (3rd ed.). The University of Chicago Press. DISPONIBLE EN LINEA

López García, P. (2017). *La Prehistoria en la Península Ibérica* / Pilar López García (coord.); Enrique Cerrillo Cuenca; Elías López-Romero; Leonor Peña-Chocarro; Guillem Pérez Jordà; Ana C. Pinto Llona; M. Pilar Prieto Martínez; Manuel Santos Estévez; Ignacio de la Torre; Lydia Zapata. Istmo.

Patou-Mathis, M., & Pons, M. (2021). *El Hombre prehistórico es también una mujer: una historia de la invisibilidad de las mujeres*. Lumen.

Ramos Muñoz, J. (1999). *Europa prehistorica: cazadores y recolectores* Jose Ramos Munoz. Ediciones Sílex. DISPONIBLE EN LINEA

Ripoll López, S. (2020). *Prehistoria I: las primeras etapas de la humanidad* / Sergio Ripoll López (coordinador); autores: Sergio Ripoll López ... [i 5 més] (Tercera edición). Editorial Universitaria Ramón Areces.

Teyssandier, N.(2024). *30 (pre)historias extraordinarias*. Editorial Periférica.

Sánchez Romero, M., (2022). *Prehistorias de mujeres: descubre lo que no te han contado sobre nosotras*. Ediciones Destino.

Bibliografia específica:

TEMA 1

Cela Conde, C. J., & Ayala, F. J. (2001). *Senderos de la evolución humana / Camilo J. Cela Conde y Francisco J. Ayala*. Alianza.

Slimak, L. (2024). *El Neandertal desnudo: comprender a la criatura humana*. Debate.

TEMA 2

Finlayson, C. y Finlayson, S. (2023). Los últimos neandertales. *Evolución Humana* 59 Salvat MPN N1O2E059

Zilhão, J. (2008). Modernos y Neandertales en la transición del Paleolítico Medio al Superior en Europa. *Espacio, Tiempo y Forma. Revista de La Facultad de Geografía e Historia / Serie 1, Prehistoria y Arqueología*, 1. <https://doi.org/10.5944/etfi.1.2008.1927> DISPONIBLE EN LINEA

TEMA 3

Andrefsky, W. (2005). *Lithics: macroscopic approaches to analysis / William Andrefsky, Jr.* (Second edition.). Cambridge University Press. DISPONIBLE EN LINEA

Tixier J., M.-L. Inizan et H. Roche, *Préhistoire de la pierre taillée*. 1. Terminologie et technologie, CNRS. DISPONIBLE EN LINEA

TEMA 4

Eiroa, Jorge Juan. *La Prehistoria: Paleolítico y Neolítico / Jorge Juan Eiroa*. Madrid: Akal, 1994.

Gamble, C. (2001). *Las Sociedades paleolíticas de Europa / Clive Gamble; [traducción de: Josep Ballart Hernández]*. Ariel.

Bailey, G. N. (1983). *Hunter-Gatherer economy in Prehistory: a European Perspective / ed. by Geoff Bailey*. University Press.

Bernal Gómez, M. A. (ed) (2024). *Magdaleniense: Iberia tras el último máximo glacial* (Primera edición). Almuzara.

TEMA 5

Zubrow, E. B. W., Audouze, F., & Enloe, J. G. (James G. (2010). *The Magdalenian household unraveling domesticity / Edited by Ezra Zubrow, Francoise Audouze, and James G. Enloe*. (1st ed.). State University of New York Press.

TEMA 6

Aujoulat, N, (2013) Lascaux: Le Geste, l'espace et le temps. SEUIL, ISBN 2021082504

Brigitte, Delluc, B., Leroy-Prost, C., Vannoorenberghe, A., Vialou, D., Glory, A., Delluc, B., & Delluc, G. (2021). *Les recherches à Lascaux (1952-1963) / André Glory, Brigitte Delluc, Gilles Delluc*. CNRS Éditions. <https://doi.org/10.4000/books.editions-cnrs.47315> DISPONIBLE EN LINEA

Clottes, J. (2010). *La Grotte Chauvet: L'Art des origines*. SEUIL. ISBN 2021022080

Clottes, J., Courtin, Vanrell, J. (2015) *Cosquer redécouvert*. SEUIL ISBN 2021229548

García Guinea, M. A. (2004). *Altamira / Miguel Angel Garcia Guinea*. Ediciones Silex. DISPONIBLE EN LINEA

Von Petzinger, G. (2016). *The first signs: unlocking the mysteries of the world's oldest symbols*. Atria Books.

Leroi-Gourhan, A. (1983). *Los Primeros artistas de Europa: introducción al arte parietal paleolítico / André Leroi-Gourhan; [traducción de René Palacios More; revisión de Eduardo Ripoll Perelló]*. Encuentro.

TEMA 7

Corchón Rodríguez, S. (1987). *El Arte mueble paleolítico cantábrico: contexto y análisis interno* / Soledad Corchón Rodríguez. Ministerio de Cultura. Dirección General de Bellas Artes y Archivos. Subdirección General de Arqueología y Etnografía.

Gimbutas, M., & Dexter, M. R. (2022). *Las Diosas vivientes*. Ediciones Obelisco.

TEMA 8

Guerra Doce, E., & Fernández Manzano, J. (2014). *La Muerte en la prehistoria ibérica: casos de estudio* / Elisa Guerra Doce, Julio Fernández Manzano (coordinadores). Ediciones Universidad de Valladolid.

Pettitt, P. (2011). The Dead as Symbols: The evolution of human mortuary activity. In *The Palaeolithic Origins of Human Burial* (1st ed., pp. 261-269). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203813300-8>

Pettitt, P. (2011). From Fragmentation to Collectivity: Human relics, burials and the origins of cemeteries in the Late Upper Palaeolithic and Epipalaeolithic. In *The Palaeolithic Origins of Human Burial* (1st ed., pp. 215-260). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203813300-7>

TEMA 9

Allué, E. y Expósito, I. (2023) Los jardines del edén. Evolución Humana 20 Salvat MPN N1O2E020

Piñero, P. y Furió, M. (2023) Cambios climáticos Evolución Humana 21 Salvat MPN N1O2E021

Mangado Llach, X. (2010). *El Paleolítico superior peninsular: novedades del siglo XXI* / X. Mangado (ed.); X. Mangado ... [et al.] (coords.). SERP Seminari d'Estudis i Recerques Prehistòriques, Universitat de Barcelona.

TEMA 10

Milner, N., Conneller, C., & Taylor, B. (Eds.). (2018). *Star Carr. A Persistent Place in a Changing World* / Nicky Milner, Chantal Conneller, Barry Taylor (editors). White Rose University Press. DISPONIBLE EN LINIA

Milner, N., Conneller, C., & Taylor, B. (Eds.). (2018). *Star Carr. Studies in Technology, Subsistence and Environment* / Nicky Milner, Chantal Conneller, Barry Taylor (editors). White Rose University Press. DISPONIBLE EN LINIA

Programari

- Paquet Office
- Wooclap per participar en qüestionaris a classe
- Campus virtual

Grups i idiomes de l'assignatura

La informació proporcionada és provisional fins al 30 de novembre de 2025. A partir d'aquesta data, podreu consultar l'idioma de cada grup a través d'aquest [enllaç](#). Per accedir a la informació, caldrà introduir el CODI de l'assignatura

Nom	Grup	Idioma	Semestre	Torn
(PAUL) Pràctiques d'aula	1	Català	primer quadrimestre	matí-mixt

